

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
privind constituționalitatea unor articole din Codul de
procedură penală*

Nr.22 din 30.06.97

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.46-47/26 din 17.07.1997

* * *

*În redacția Legii nr. 258-XIII din 3 noiembrie 1994 (Monitorul Oficial, 1994, nr.19, art.204), Legii din 8 decembrie 1995 (Monitorul Oficial, 1996, nr.8-9, art.82).

ÎN NUMELE REPUBLICII MOLDOVA
Curtea Constituțională în componența:

Pavel BARBALAT - președinte
Nicolae CHISEEV - judecător
Nicolae OSMOCHESCU - judecător
Gheorghe SUSARENCO - judecător
Ion VASILATI - judecător-raportor

cu participarea Ludmilei Zadorojnîi, grefier, și a deputaților în Parlamentul Republicii Moldova Ala Mîndîcanu, Mihai Ghimpu, Simion Certan și Andrei Iuri-Apostol (Blocul Țăranilor și Intelectualilor), - autorii sesizării, reprezentanților Parlamentului Republicii Moldova - deputatului în Parlament Victor Cecan, președintele Comisiei juridice, pentru numiri și imunități, a șefului Direcției juridice a Parlamentului Ion Creangă, potrivit dispozițiilor art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție și art. 4 alin. (1) lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională a examinat în ședință plenară dosarul privind controlul constituționalității art. 43 alin. 1-3, art. 46 pct. 5) și art. 195/2 alin. 4 și 5 din Codul de procedură penală.

Temei pentru examinarea dosarului, conform art. 24 și 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, a servit sesizarea deputaților în Parlamentul Republicii Moldova Mihai Ghimpu, (Lidia Istrati), Ala Mîndîcanu, Simion Certan și Andrei Iuri-Apostol (Blocul Țăranilor și Intelectualilor), acceptată spre examinare în fond și inclusă în ordinea de zi prin Decizia Curții Constituționale din 21 martie 1997.

În procesul examinării preliminare a sesizării grupului de deputați în Parlament Curtea Constituțională a solicitat și a primit punctul de vedere pe marginea sesizării al Comisiei juridice, pentru numiri și imunități a Parlamentului, Curții Supreme de Justiție, Procuraturii Generale, Ministerului Justiției, Ministerului Afacerilor Interne și Prezidiului Colegiului Avocaților. Ministerul Securității Naționale nu a comunicat punctul său de vedere.

Examinînd sesizarea în cauză, materialele dosarului și audiind argumentele părților expuse în proces,

Curtea Constituțională
a c o n s t a t a t:

În redacția Legii pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală nr. 258-XIII din 3 noiembrie 1994 art. 43 alin. 1 din Codul menționat prevede că "apărătorul ales sau numit din oficiu este admis să participe la proces din momentul punerii sub învinuire, iar în cazul reținerii sau arestării bănuțitului sau învinuitului - din momentul comunicării lui a procesului-verbal de reținere sau prezentării mandatului de arest, însă nu mai tîrziu de douăsprezece ore din momentul reținerii sau arestării". Art. 195/2 din Codul de procedură penală privind controlul judiciar al legalității mandatului de arest în alin. 4 și 5 prevede că controlul judiciar al legalității arestului se

efectuează în ședință închisă cu participarea procurorului, apărătorului, dacă acesta participă la proces, sau a reprezentantului legitim al persoanei deținute sub arest. Ne reprezentarea nemotivată a părților, înștiințate din timp despre data examinării plîngerii asupra mandatului de arest, nu constituie un obstacol pentru efectuarea controlului judiciar.

La 13 martie 1997 deputații în Parlamentul Republicii Moldova Mihai Ghimpu, (Lidia Istrati), Ala Mîndîcanu, Simion Certan și Andrei Iuri-Apostol au sesizat Curtea Constituțională asupra neconstituționalității actelor normative sus-menționate. În sesizare autorii susțin că participarea la proces a apărătorului, ales sau numit din oficiu, numai din momentul punerii sub învinuire, iar în cazul reținerii sau arestării bănuțului sau învinuitului - din momentul comunicării lui a procesului-verbal de reținere sau prezentării mandatului de arest, contravine dispozițiilor art. 26 alin. (3) din Constituție, în care este stipulat că părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu, în tot cursul procesului.

Neconstituționalitatea sintagmei din art. 195/2 alin. 4 "...dacă acesta (apărătorul) participă la proces" și a prevederilor art. 195/2 alin. 5 din Codul de procedură penală se motivează în sesizare prin faptul că, potrivit art. 26 alin. (3) și art. 25 alin. (5) din Constituție, părțile în tot cursul procesului au dreptul să fie asistate de un avocat și motivele reținerii și învinuirea se aduc la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

În cadrul ședinței plenare autorii sesizării au susținut că sînt neconstituționale și prevederile art. 43 alin. 2 și 3, art. 46 pct. 5, art. 388 alin. 2 din Codul de procedură penală, care de asemenea prevăd participarea apărătorului la procesul penal de la un anumit moment (reținerea, arestarea, înaintarea învinuirii).

Examinînd sesizarea grupului de deputați, materialele anexate la dosar, și raportînd textele legale, a căror constituționalitate este contestată, la dispozițiile Constituției, Curtea Constituțională reține următoarele:

Potrivit art. 26 din Constituție dreptul la apărare este garantat. Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime la încălcarea drepturilor și libertăților sale și în tot cursul procesului părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu. În art. 25 alin. (5) din Legea Supremă este stipulat că motivele reținerii și învinuirea se aduc la cunoștință numai în prezența unui avocat. Normele constituționale menționate corespund întru totul prevederilor Pactului Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (art. 14 alin. 3 lit. d) și Convenției Europene privind Protecția Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale (art. 5 alin. 2, art. 6 alin. 3 lit. a) și c)).

În opinia autorilor sesizării, dispozițiile art. 43 alin. 1-3 din Codul de procedură penală contravin prevederilor art. 26 alin. (3) din Constituție, deoarece apărătorul (avocatul), ales sau numit din oficiu, nu este admis să participe la proces din momentul pornirii procesului penal. Curtea Constituțională consideră critica dispozițiilor art. 43 alin. 1 din Codul de procedură penală, formulată în sesizare, drept neîntemeiată (cu excepția sintagmei "...însă nu mai tîrziu de 12 ore din momentul reținerii sau arestării"), deoarece se bazează pe interpretarea incorectă a sintagmei "în tot cursul procesului" din art. 26 alin. (3) al Constituției.

Sintagma constituțională "în tot cursul procesului", nu poate fi interpretată în sensul că procurorul, anchetatorul penal și organul de cercetare penală sînt obligați să admită participarea apărătorului la procesul penal din momentul intentării lui. Interpretarea logico-gramaticală a textului art. 26 alin. (3) al Constituției permite să se tragă concluzia că persoana bănuță sau învinuită de comiterea infracțiunii are dreptul să fie asistată de un avocat, ales sau numit din oficiu, în tot cursul anchetei preliminare numai în cazurile dacă bănuțul sau învinuitul sînt depistați și recunoscuți oficial ca atare în conformitate cu art. 41/1 și 42 din Codul de procedură penală. Acest

punct de vedere corespunde întru totul dispozițiilor art. 25 alin. (5) din Constituție, care prevăd prezența la proces a unui avocat, ales sau numit din oficiu, din momentul reținerii, arestării și înaintării învinuirii. Este de menționat că practica anchetei preliminare demonstrează că în multe cazuri persoanele, care au comis infracțiuni, nu sînt depistate timp îndelungat și chiar nu sînt depistate deloc. Prin urmare, participarea apărătorului la asemenea procese penale din momentul pornirii lor, cum se susține în sesizare, ar fi un nonsens. În afară de aceasta, art. 26 alin. (3) din Constituție prevede că părțile au dreptul să fie asistate de un avocat în tot cursul procesului examinării dosarelor civile, administrative și altor chestiuni. Conform art. 25 alin. (5), motivele reținerii și învinuirea se aduc la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu, ceea ce înseamnă că la examinarea dosarelor penale legislatorul are în vedere participarea avocatului de la un anumit moment (momentul reținerii, arestării, înaintarea învinuirii).

Curtea Constituțională nu poate reține nici argumentele din sesizare despre neconstituționalitatea sintagmei "...dacă acesta (apărătorul) participă la proces" din art.195/2 alin. 4 din Codul de procedură penală.

Dispozițiile art. 195/2 alin. 4 din Codul de procedură penală, conform cărora controlul judiciar al legalității arestului se exercită în ședință închisă cu participarea apărătorului numai în cazul, dacă acesta participă la proces, nu contravin normelor constituționale la acest capitol.

Legea Supremă garantează dreptul la apărare și nu obligațiunea persoanei de a se apăra. Dreptul fiecărui om să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale este prevăzut în art. 26 alin. (2) din Constituție. Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice prevede de asemenea că fiecare persoană are dreptul să se apere de învinuirea înaintată de sine stătător sau cu ajutorul unui apărător ales. Dacă ținem cont de faptul că, potrivit art. 45 alin. 3 din Codul de procedură penală, bănuitul, învinuitul și inculpatul au dreptul oricînd, în cursul procesului, să renunțe la apărător, reiese că în majoritatea cazurilor participarea apărătorului la proces depinde de voința bănuितului, învinuitului și a inculpatului. Aceasta se referă și la cazurile, în care legislația în vigoare prevede participarea obligatorie a apărătorului la procesul penal. În acest caz se va ține cont de clauzele art. 43 alin. 2 și 3 și art. 44 din Codul de procedură penală. O problemă de cu totul alt ordin o constituie declarația de renunțare la apărare, făcută de minor, precum și de bănuित, învinuit, inculpat, care din cauza defectelor fizice ori mintale nu-și poate exercita singur dreptul la apărare. Ea poate fi respinsă de persoana care efectuează cercetarea penală, de anchetator, procuror și de instanța de judecată. Deci cele expuse mai sus demonstrează că apărătorul nu participă la fiecare proces penal, prin urmare, sintagma din art.195/2 alin. 4 din Codul de procedură penală "...dacă acesta (apărătorul) participă la proces" nu contravine dispozițiilor art. 25 alin. (5), art. 26 alin. (3) din Constituție și art. 14 pct. 3 lit. d) din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice.

Pentru considerentele sus-menționate, Curtea Constituțională nu poate reține nici argumentele autorilor sesizării despre neconstituționalitatea prevederilor art. 195/2 alin. 5 din Codul de procedură penală, potrivit cărora neprezentarea nemotivată a părților (inclusiv a apărătorului), înștiințate din timp despre data examinării plîngerii nu constituie un obstacol pentru efectuarea controlului judiciar.

Efectuînd controlul judiciar al legalității mandatului de arestare, instanța de judecată dispune de plîngerea persoanei arestate sau a apărătorului împotriva eliberării de către procuror a mandatului de arestare, precum și de toate materialele dosarului, care confirmă legalitatea aplicării deținerii sub arest, și de explicațiile persoanei care efectuează cercetarea penală, anchetatorului penal sau ale procurorului (art.195/1 din Codul de procedură penală). În conformitate

cu art. 116 alin. (1) din Constituție și art. 10 alin. 1 din Codul de procedură penală la înfăptuirea justiției în cauzele penale judecătorești instanțelor judecătorești sînt independenți, imparțiali și se supun numai legii. Judecătorii judecă cauzele penale în baza legislației în vigoare și în condiții care exclud orice presiune asupra lor. Aceasta înseamnă că instanța de judecată nu este obligată să ia în considerație argumentele părților la proces (inclusiv ale procurorului, apărătorului etc.), este liberă în aprecierea probelor și independență de oricare influență. Prin urmare, neprezentarea nemotivată a părților la ședința judiciară (inclusiv a apărătorului, dacă acesta participă la proces), înștiințate din timp despre data examinării plîngerii asupra legalității mandatului de arestare, evident, nu constituie un obstacol pentru efectuarea controlului judiciar. Mai mult, instanța de judecată în asemenea cazuri (neprezentarea părților la ședință) este în drept, dacă aceasta o cer interesele justiției, de a dispune prezența obligatorie a părților la ședința judiciară.

Pentru considerentele menționate mai sus nu pot fi recunoscute neconstituționale nici prevederile art. 43 alin. 2 și 3 și art. 46 pct. 5 din Codul de procedură penală.

Totodată, Curtea Constituțională consideră că sintagma "...însă nu mai tîrziu de 12 ore din momentul reținerii sau arestării" din art. 43 alin. 1 din Codul de procedură penală nu corespunde art. 25 alin. (5) din Constituția Republicii Moldova, care prevede că celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea - în cel mai scurt termen.

Curtea Constituțională nu a supus controlului constituționalității prevederile art. 388 alin. 2 din Codul de procedură penală, dat fiind faptul că această normă de drept este adoptată prin Legea din 20 iulie 1994 (Monitorul Oficial, 1994, nr. 10, art. 88). Conform art. 31 alin. (2) din Legea cu privire la Curtea Constituțională controlului constituționalității pot fi supuse numai actele normative adoptate după 27 august 1994, data intrării în vigoare a Constituției Republicii Moldova.

Avînd în vedere considerentele expuse, în temeiul dispozițiilor art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, conducîndu-se de prevederile art. 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională.

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

H O T Ă R Ă Ș T E :

1. Dispozițiile art. 43 alin. 1-3 (cu excepția sintagmei "...însă nu mai tîrziu de douăsprezece ore din momentul reținerii sau arestării"), art. 46 pct. 5, sintagma "...dacă acesta participă la proces" din art. 195/2 alin. 4, precum și prevederile art. 195/2 alin. 5 din Codul de procedură penală sînt constituționale.

2. Sintagma "...însă nu mai tîrziu de douăsprezece ore din momentul reținerii sau arestării" din dispozițiile art. 43 alin. 1 din Codul de procedură penală este neconstituțională.

3. Prezenta Hotărîre este definitivă, nu poate fi atacată, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președintele
Curții Constituționale

Pavel BARBALAT

Chișinău, 30 iunie 1997.
Nr. 22.